

Canet de Mar, una població també molt noucentista

El paper dels grans poetes Josep M. López-Picó, Jaume Bofill i Matas i Josep Carner

*Canet de Mar, a very 'noucentista' town too
The role of the great poets Josep M. López-Picó,
Jaume Bofill i Matas and Josep Carner*

Jordi Pomés Vives

Universitat Autònoma de Barcelona

A partir de la primera dècada del segle XX, a Canet es manifestaren i es barrejaren tres grans ingredients culturals i polítics que van fer de la població un important centre destacadament noucentista: en primer lloc, la presència i obra de cèlebres arquitectes noucentistes; en segon lloc, la presència i relació amb Canet dels més importants escriptors, poetes i intel·lectuals noucentistes catalans; i, per últim, el desplegament d'una gran i excepcional obra cultural per part de la institució política catalana noucentista per excel·lència, la Mancomunitat de Catalunya.

Paraules clau: Noucentisme, Josep M. López-Picó, Jaume Bofill i Matas, Josep Carner, Rafael Masó, Josep Fors Vidal.

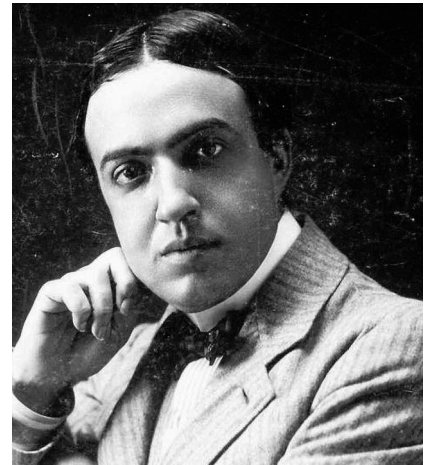
La paraula *Noucentisme* va ser usada per primera vegada per l'intel·lectual català Eugeni D'Ors el 1906 per designar un moviment cultural i ideològic renovador caracteritzat per uns models, una estètica i unes tendències que eren contraposades en bona mesura a les que havien singularitzat el *Modernisme*.¹ Aquest havia estat hegemònic a Catalunya fins a principis del segle XX. El Noucentisme considerà caducs i decadents els valors modernistes. Davant de la bohèmia modernista, el Noucentisme proposà enaltir l'intel·lectual format a la Universitat i, si podia ser, havent completat els estudis als millors centres educatius europeus; davant l'enaltiment modernista de l'època medieval, el Noucentisme exaltà l'humanisme de l'època clàssica i renaixentista;

From the first decade of the 20th century, three significant cultural and political ingredients blended in Canet de Mar to make the town an important centre of 'Noucentisme': firstly, the presence and work of famous 'noucentista' architects (particularly Rafael Masó and Planas Calvet); secondly, the presence and relationship with Canet of the most important Catalan 'noucentista' writers, poets and intellectuals (particularly Josep M. López-Picó, Jaume Bofill i Matas and Josep Carner); and, finally, the development of a substantial and exceptional body of cultural work by the Commonwealth of Catalonia (*Mancomunitat de Catalunya*), the Catalan 'noucentista' political institution par excellence.

Key words: *Noucentisme* [a cultural-political movement in Catalonia of the early 20th century], Josep M. López-Picó, Jaume Bofill i Matas, Josep Carner, Rafael Masó, Josep Fors Vidal.

davant l'adornament generós dels edificis modernistes, l'austeritat i simetria dels edificis noucentistes; davant l'irracionalisme, ruralisme i exaltació de l'instint, els valors del racionalisme, el civisme, la urbanitat, el seny, l'ordre, la mesura...

La gran importància de l'arquitectura modernista a Canet i de la profunda vinculació d'un dels principals arquitectes modernistes, Domènech i Montaner, amb la nostra població, han eclipsat en cert sentit la transcendència que hi va tenir també el moviment cultural noucentista. El cert antagonisme que sempre hi hagut entre Modernisme i Noucentisme, o millor dit, entre partidaris del Modernisme i partidaris del Noucentisme, ha perjudicat la imatge del Canet noucentista. I la veritat és que podem considerar la nostra població també com un dels centres

Els tres grans poetes del noucentisme català: Josep M. López-Picó, Jaume Bofill i Matas i Josep Carner

noucentistes més importants de Catalunya.

A partir de la primera dècada del segle XX, a Canet es manifestaren i es barrejaren tres grans ingredients culturals i polítics que van fer de la població un important centre destacadament noucentista: en primer lloc, la presència i obra de cèlebres arquitectes noucentistes (en especial Rafael Masó i Planas Calvet); en segon lloc, la presència i relació amb Canet dels més importants escriptors, poetes i intel·lectuals noucentistes catalans (en especial Josep M. López-Picó, Jaume Bofill i Matas i Josep Carner); i, per últim, el desplegament d'una gran i excepcional obra cultural (que promogué especialment els valors noucentistes) per part de la institució política catalana noucentista per excel·lència, la Mancomunitat de Catalunya. Aquesta institució fou dirigida especialment per l'opció política que més s'identificà amb el Noucentisme: la Lliga Regionalista i, en general, el catalanisme més *centrat* i *d'ordre* que es mogué al seu voltant. El desplegament a Canet dels valors noucentistes a través de la Mancomunitat fou possible per l'existència d'un potent catalanisme polític local *centrat* dirigit pels líders Marià Serra Font (1863-1926), alcalde de Canet entre 1912 i 1916,² i el prohomi i fabricant local Josep Fors Vidal (1889-1956), alcalde entre 1931 i 1934. Aquests foren els dos grans polítics noucentistes canetencs, els quals estigueren molt ben relacionats amb els més importants intel·lectuals noucentistes catalans.

No podem descriure amb detall (per motius tant d'espai com de temps) aquests tres ingredients o factors. De fet, tots tres han estat ja molt ben explicats i analitzats per separat en diverses publicacions. Sobretot ho han estat l'ingredient polític, el del desplegament de l'obra cultural de la Mancomunitat a Canet (vegeu sobretot l'article de Carles Sàiz titulat «Les estructures d'Estat de la Mancomunitat de Catalunya. Un projecte de modernització cultural i educativa a Canet de Mar (1914-1923)» i l'ingredient arquitectònic (vegeu especialment el capítol, molt ben il·lustrat, titulat «El Noucentisme» dins el llibre *Canet de Mar. Història i arquitectura*).³ Tanmateix, ens falta encara elaborar una bona síntesi dels tres ingredients assenyalats

per tal d'acabar de revelar i argumentar adequadament la importància del Noucentisme a Canet, tot assenyalant adequadament la relació entre aquests tres factors i les causes i conseqüències de la transcendència històrica d'aquest fet.

Cal que m'avanci a dir que no em sento capaç en aquesta ocasió d'elaborar aquesta síntesi. Si aconseguixo oferir alguns elements que puguin facilitar aquest treball de síntesi per més endavant, ja em sentiré satisfet. I ho faré sobretot intentant analitzar la presència a Canet dels tres grans escriptors i poetes esmentats, Carner (1884-1970), López-Picó (1886-1959) i Bofill i Matas (1878-1933) - més conegut com a escriptor pel pseudònim Guerau de Liost-. He d'especificar també a manera de prefaci que, no casualment, tots tres tenen un carrer dedicat a Canet. Aquesta dedicatòria pretén recordar la importància de la relació que van tenir amb la nostra població.⁴ També la pretenia recordar uns fragments de poesies de López-Picó i de Carner que feien referència a Canet i que estaven gravats en unes rajoles de ceràmica a les parets frontals (separades per les escales que porten a l'església parroquial) de la Plaça Macià fins a finals de 2020. Esperem que aquests fragments de poesia puguin ser reposats quan abans millor, encara que sigui en un altre lloc destacat de la població.⁵

Vull remarcar d'entrada la importància literària i intel·lectual d'aquests tres poetes. Estem parlant de literats de primeríssima fila malgrat que bona part de l'actual població catalana els desconegui en bona mesura. Desapareguts Mossèn Cinto Verdaguer al 1902 i Joan Maragall al 1911, passaren a ser els poetes catalans més importants i els més grans referents de les noves generacions. Foren els que més influïren en els lírics immediatament posteriors (Carles Riba, Tomàs Garcés, Marià Manent, etc.).⁶ Val la pena doncs parar atenció en la relació que tingueren amb Canet la qual, almenys en els casos de López-Picó i Bofill i Matas, no fou poc important.

Tots tres poetes trepitjaren els carrers de Canet al primer terç del segle XX i tots tres col·laboraren en alguna mesura en el triomf dels valors noucentistes també a escala local. Aplaudiren sens dubte la part més visible de la nova estètica des del carrer:

L'edifici «clàssic» d'estil noucentista de la Biblioteca P. Gual i Pujadas (1919) poc després de ser construït. (Arxiu Carles Saiz)

l'arquitectura. Tot admirant igualment les excel·lents cases modernistes locals, s'alegraren de les principals obres arquitectòniques que s'aixecaren a Canet seguint els nous models noucentistes: en primer lloc l'edifici de l'antiga biblioteca (actual *Escola de Música*) al Passeig de la Mare de Déu de la Misericòrdia, inaugurada el 1919, executada per un dels màxims representants del noucentisme català, l'arquitecte Lluís Planas Calvet,⁷ i tot seguit l'edifici social i botiga de la cooperativa *La Canetenca* (actual edifici restaurat de l'Odeon, situat darrera l'església parroquial), les obres del qual foren projectades i dirigides a partir de 1920 pel més destacat promotor i màxim exponent de l'arquitectura noucentista: el gironí Rafael Masó Valentí (1880-1935).⁸ Tots tres poetes coincidiren amb aquest arquitecte en certes activitats culturals des d'inicis de segle i s'amistaren amb ell.

Carner, López-Picó i Bofill i Matas es trobaren junts per primer cop a Canet al setembre de 1908 en el marc d'un important certamen literari que organitzà l'Orfeó Canetenc. Aquest certamen se'ns mostra cabdal en la història del noucentisme a la nostra població perquè en ell [en aquest concurs literari] confluïren els principals protagonistes i responsables dels èxits del nou moviment a nivell local, així com també en el terreny literari del conjunt de Catalunya. Fou un certamen que tingué certa transcendència literària en l'àmbit català. Hi participaren joves -encara que ja reconeguts- poetes noucentistes que consideraren aquest esdeveniment com una important plataforma de difusió personal i de grup, en definitiva, com una plataforma de difusió noucentista. Així s'ho va plantejar Carner, que des del 1903 capitanejava un grup d'escriptors (entre ells Bofill i López-Picó) que s'aglutinaren al voltant

de la revista *Catalunya* (1903-1906).⁹

Podem dir que l'esdeveniment s'emmarcà en el despertar triomfant del noucentisme literari. En el jurat del certamen hi hagueren figures de luxe que col·laborarien en els anys posteriors a la consolidació del moviment: entre ells, el polític regionalista Narcís Verdaguer Callís -un dels fundadors de *La Veu de Catalunya*, el diari noucentista per excel·lència (Verdaguer fou molt amic del gran líder catalanista Francesc Cambó i estiuejà a Canet des del 1896, any en què el pare de la seva esposa Francesca Bonnemaison comprà la propietat de cal Pare Joan)¹⁰- i Josep M. López-Picó. Aquest havia estat premiat l'any anterior en els Jocs Florals de Barcelona. En el certamen canetenc es premiaren els poetes Josep Carner -per «T'he vista en el passeig caminar d'esma»-, Jaume Bofill i Matas -per «L'Oda a la masovera», que formaria part del poemari *La muntanya d'ametistes* (el qual es publicaria al mateix any amb un pròleg d'Eugeni d'Ors en format manifest noucentista)- i el mallorquí Miquel Ferrà, un altre dels grans escriptors d'aquest moviment. Quant a la prosa, obtingué un accésit l'esmentat canetenc catalanista Josep Fors Vidal per un projecte de caixa d'estalvi. L'altre gran noucentista canetenc, el doctor Marià Serra, havia estat el gran promotor de l'esdeveniment literari. S'havia proposat -en paraules seves- de «fer un certamen poètic, musical i d'acció social. Fóra cosa nova a Canet premiar a la virtut i al treball».¹¹ López-Picó, com a secretari del jurat, feu un discurs en què invocà la grandesa de la cultura clàssica grega com a aspiració de la catalana.¹²

Tots els personatges esmentats que participaren en aquesta gran festa cultural canetenca, fossin com a autors o com a membres del jurat o com a organitzadors, tenien importants aspectes en comú:

tots ells havien decidit optar pels valors i estètica literària noucentistes i per l'opció política catalanista. Tots tingueren una relació estreta i compromesa amb la Lliga Regionalista, el principal partit català durant les tres primeres dècades del segle XX i el que més i millor s'identificà amb aquells valors. La Lliga intentà fer prevaler aquests valors a través de les institucions polítiques en què governà: ajuntaments, diputacions i Mancomunitat de Catalunya (on, com veurem, Bofill i Matas tindrà un paper destacat en la política cultural i educativa). Els regionalistes canetencs (especialment Marià Serra i Josep Fors) també seguiren aquesta política quan començaren a ocupar llocs de govern a l'Ajuntament durant la segona dècada del segle.

Per altra banda, les afinitats estètiques, ideològiques i polítiques facilitaren una ferma amistat entre ells, la qual actuà com a element cohesionador clau del moviment. Carner, López-Picó i Bofill i Matas foren ja de joves molt bons amics. I l'amistat que alhora mantingueren des de finals de segle amb Narcís Verdaguer (alhora que amb la seva esposa Paquita Bonnemaison) els ajudà a acostar-se a Canet. També la gran amistat que Bofill tingué amb el canetenc Josep Fors, de la qual en parlarem tot seguit, el vinculà especialment a la població costanera. A casa del jove matrimoni Verdaguer, des de que es casaren el 1893, s'hi feien tertúlies en què participaven molts dels col·laboradors de *La Veu de Catalunya* i també, progressivament, dels joves universitaris provinents del pensament catòlic vigatà més actiu, com ara Eugeni d'Ors, Bofill i Matas, Josep Carner, López-Picó o el futur arquitecte Rafael Masó, els quals alhora s'aplegaven a l'Acadèmia Catalana

de la Congregació Mariana de Joves, impulsada pel jesuïta Ignasi Casanovas.¹³ D'alguna manera, Verdaguer exercí la tutela sobre aquests estudiants universitaris que sovint acudien puntualment a consultar la seva valuosa biblioteca i a conversar o a dinar.¹⁴ Sens dubte aquest tutelatge aplanà el camí de tots ells cap a la Lliga Regionalista. Quan el 1910 Bofill i Matas, com un dels màxims responsables de les Joventuts d'aquest partit, feu una llista de joves que s'haurien de comprometre en tasques dins aquesta secció, comptà amb Carner, López-Picó i Rafael Masó.¹⁵ Tot i que el nom de Josep Fors no figurà en aquesta llista, confià també en ell per a l'activació de la joventut canetenca al voltant del catalanisme regionalista.

Al seu mas de Cal Pare Joan de Canet, a partir de la primera dècada del segle, Narcís Verdaguer continuà exercint aquest paper de guia i conseller d'aquells joves noucentistes. Quan López-Picó passà tres estius a Canet, de 1907 a 1909 (per fer de preceptor de Joaquim Condomines Massuet), anava a visitar cada tarda al matrimoni Verdaguer.¹⁶ Els dos esposos mantindrien una ferma amistat amb ell fins al final dels seus dies. López-Picó els assessorà en la traducció que aquells faran de la *Divina Comèdia* de Dant a partir de 1912. Aquesta traducció la realitzaren especialment al mas de Cal Pare Joan de Canet.¹⁷ El 1915 el poeta fou esperonat decisivament per Verdaguer per posar en marxa un nou portaveu cultural noucentista, *La Revista* (1915-1936). López-Picó en fou el director i es convertí en la publicació literària noucentista per excel·lència.¹⁸ També dirigí *Publicacions de La Revista*. Cada cop que aquest escriptor visità Canet (ja de manera irregular) a

L'edifici noucentista de la cooperativa La Canetenca (1920-1925), obra de l'arquitecte Rafael Masó. (Arxiu Carles Sàiz)

partir de la segona dècada del segle, no deixà de visitar Cal Pare Joan.¹⁹

Cal especificar en aquest punt que les estades estiuenques d'aquest poeta a la nostra població ens oferiren certs fruits literaris noucentistes. F. Mas Urruticoechea, en una entrevista que li va fer el 1950 i que publicà a la revista local *Pedracastell*, deia que «es natural que un espíritu selecto, observador y enamorado de cuanto significa poesía, dejara en algunos de sus libros un recuerdo viviente y fresco, aun hoy en día, de sus estancias veraniegas entre nosotros». Una de les seves poesies inspirades en Canet es titula «Tarda a la Vila».²⁰ Mas digué que aquesta poesia «tiene

la gracia exquisita y refleja la sencillez de nuestras costumbres, el encanto de nuestras plazas y calles, antes que el pueblo sufriera la obligada y necesaria evolución industrial de estos últimos años».²¹ Durant les estades a Canet, López-Picó s'hostatjà a la casa d'Esteve Vinyoles Rocosa (besavi dels actuals Josep i Úrsula Vinyoles Subirana). Amb aquesta família també entaulà una ferma amistat que durà al llarg de la seva vida. Alhora participà activament, durant els tres estius que sojornà en aquesta població, de la vida social i cultural local. Assistí sovint en diferents tertúlies que s'organitzaven als vespres a les cases de *senyors* del carrer Ample, on es parlava d'art, de literatura, de música i també de la política del moment.²² L'últim dels tres estius que passà a Canet, el del 1909, va formar part, juntament amb Josep Fors Vidal, de la comissió encarregada d'organitzar la *Festa de la Caritat*, promoguda pel doctor Marià Serra.²³

López-Picó no perdé de cap manera el seu vincle amb Canet després del 1909. A banda que, com hem vist, hi feu molt bones amistats, tornà en diverses ocasions o bé per retrobar-se amb aquestes (especialment els Vinyoles),²⁴ o bé per refermar l'obra noucentista que la Mancomunitat hi va assentar, especialment en relació a la instauració de la Biblioteca Popular a partir de 1919. A banda d'assistir a la inauguració d'aquesta institució aquest any, el maig de 1920 repetí la visita per fer-hi una conferència sobre l'obra poètica de Maragall, i el novembre del mateix 1920 s'integrà com a vocal en el primer Patronat que es creà de la Biblioteca. Tornà novament en aquest espai cultural almenys per la festivitat de Sant Jordi de 1932 per llegir un treball d'elogi d'amor pel llibre,²⁵ també durant el 1933, amb motiu del lliurament de premis d'un concurs literari local i, finalment, a l'abril de 1950, per fer-hi una lectura i comentari del seu poema «Oda a Roma».²⁶

També Bofill i Matas deixaria una gran empremta noucentista a Canet. No hi estiuejà, com sí que ho feu López-Picó, i, per tant, no tingué el contacte més directe amb la població que va tenir el seu amic,

Certamen literari de 1908 en el pati de la fàbrica de Joan Carbonell. (BPGP)

però podem afirmar que la seva obra noucentista arribà a Canet a través de dues vies principals: en primer lloc a través del profund mestratge intel·lectual i polític que exercí sobre Josep Fors Vidal (unit a una notable amistat) i en segon lloc a través de la direcció de la política cultural com a dirigent de la Mancomunitat. Pel que fa al primer aspecte, cal explicar que la seva relació amb Fors va venir en bona mesura determinada quan als primers anys del segle decidí ser un dels socis capitalistes d'una fàbrica de mitjons canetenca, *Jover, Serra i Cia*, creada el 1894.²⁷ Cap a finals de la primera dècada del segle (coincidint probablement en el temps amb l'esmentat certamen literari de 1908), Josep Fors s'incorporà a treballar en aquesta empresa com a comptable. En aquest moment començà entre Bofill i Fors certa relació professional, la qual s'enfortí més endavant, al 1926, quan s'associaren per fundar l'empresa *Manufacturas Fors S/A*.²⁸ Però, més enllà de les relacions professionals, ambdós connectaren perfectament en el pla ideològic, polític i personal a partir de 1908. Antònia Fors, filla de Josep Fors, diria que arribaren a ser com germans.²⁹ Sembla que el terreny del mutualisme i la previsió social també fou important per als primers contactes amistosos. Fors, que acabà sent un activista dins aquest àmbit (va ser el màxim impulsor del Patronat local per a la Vellesa, del qual se'n va derivar la creació d'una de les primeres sucursals de «La Caixa de Pensions»), començà a mostrar la seva vàlua social precisament a partir del projecte sobre una caixa d'estalvi que presentà a l'esmentat certamen literari de 1908 i del que, com hem vist, guanyà un premi. Aviat feu amistat amb Josep Maluquer Salvador, fundador i president de l'Institut Nacional de Previsió (1908), el qual era alhora molt amic de Bofill i Matas. Maluquer col·laborà en l'enllaç amistós entre els dos polítics noucentistes.³⁰ Bofill emprendria una gegantina tasca en aquest mateix àmbit quan fou nomenat conseller de Política Social de la Mancomunitat a partir de 1919.

Per altra banda, l'estretíssima relació que Bofill tingué amb el matrimoni Verdaguier-Bonnemaison,

que ja hem vist que es remuntava a finals de segle, i que també estigué sempre marcada per l'afinitat política, ideològica i també pedagògica entre ambdues parts, col·laborà en la vinculació entre el poeta i Canet i, de rebot, en l'enfortiment de l'amistat amb Fors.³¹ Les seves visites als Verdaguer al mas de Cal Pare Joan al llarg dels anys 10 acabaven arrodonint-se en trobades amicals i professionals amb Fors. I en alguns d'aquests contactes s'acordaren conferències a Canet com la que feu Bofill el maig de 1916 en el marc d'un cicle de lliçons sobre cultura patrocinades pel Consell de Pedagogia de Barcelona.³²

En aquell moment Bofill era regidor de l'Ajuntament de Barcelona (des del 1911), però alhora ja era un dels més importants definidors de la política del catalanisme reformista que dirigia la Mancomunitat i, en especial, de la seva política pedagògica. Al 1919, havent estat escollit per primer cop diputat provincial, se li feu un important homenatge en què hi assistiren més de 150 destacades personalitats polítiques i culturals catalanes (amb presència de diversos colors polítics).³³ Fou com una mena de solemne coronació intel·lectual. L'any següent, el 1920, assumí els màxims càrrecs en política educativa de la Mancomunitat: la presidència de la Comissió d'Educació General quan es fundà al febrer d'aquell any i, poc després, al mes d'abril, la direcció d'Instrucció Pública de la Diputació de Barcelona. A aquest gran poeta noucentista li correspongué culminar la institucionalització de la política cultural i educativa de la Mancomunitat iniciada el 1913.³⁴ Aquesta obra cultural i pedagògica reformista (apostant per sistemes docents ben valents i renovadors com el montessorí), que difongué per tot Catalunya -de manera clara a Canet- a través d'aquesta institució, va assenyalar amb exactitud l'obra que Josep Fors va procurar implantar a nivell local des de l'Ajuntament, especialment des del 1918, quan començà a exercir de regidor d'un nou equip consistorial de majoria catalanista presidit per Salvador Busquets. Fors impulsà des d'aquest mateix any un Patronat de Cultura local, el qual fou el que vehiculà tota l'obra cultural que la Mancomunitat oferí a la població (inclosa l'escola Montessori, la Biblioteca i l'Escola de Teixits).³⁵ No cal explicar aquí que aquesta obra, gràcies als bons oficis de Fors, del seu Patronat de Cultura de Canet així com d'importants personatges influents barcelonins com Paquita Bonnemaïson o Bofill i Matas, fou molt important i fins excepcional a nivell de tot Catalunya.

Remarquem aquí un fet poc conegut per exemplificar aquesta excepcionalitat: després d'assumir aquest poeta la direcció de la Comissió d'Educació General, Canet es convertí en la població que rebé més serveis d'aquest organisme. De les 203 conferències que impartiren arreu de Catalunya els tècnics d'aquesta Comissió durant els dos anys (entre 1921 i 1923) en què es programaren lliçons divulgatives, Canet fou, de llarg, el municipi que en rebé més: 17.³⁶ Seguiren a continuació Malgrat de

Mar, amb 8 conferències; i després vingueren Valls, Girona i Barcelona, amb 7 cada un.³⁷ Alhora, Canet va ser la segona població, després de Vilanova i la Geltrú, a gaudir a partir de 1921 del servei de la Secció de l'Ensenyament domèstic de la Mancomunitat, la qual tenia com a objectiu oferir a les dones catalanes coneixements relacionats amb feines domèstiques. Dels cursets sobre aquesta educació domèstica en resultà a Canet la creació d'una escola d'adultes el 1922.³⁸ No hi ha dubte que Bofill i Matas, el poeta noucentista per antonomàsia, i en aquell moment màxim administrador dels temes educatius de la Mancomunitat, fou un dels màxims responsables d'aquests importants beneficis per a Canet.³⁹

És probable que aquest polític i escriptor fes venir a conferenciar a Canet al seu gran amic Josep Carner, conegut com *el príncep dels poetes*. Almenys sabem que aquest últim formà part dels equips de la Comissió d'Educació General i que durant dos anys, entre principis del 1919 i principis de 1921 (és a dir, just abans de marxar Carner definitivament cap a l'estranger per a la seva nova feina de cònsol representant del govern espanyol), feu moltes conferències arreu de Catalunya en les quals va exhibir les seves dots d'orador.⁴⁰ Certament Carner no tingué el vincle amb Canet que mantingueren López-Picó i Bofill i Matas. Preferí estiuejar, o bé a Lloret de Mar (on passà els estius de 1919 i 1920), o bé a Viladrau a casa del seu gran amic Bofill.⁴¹ Aquest, segons Albert Manent, fou, de tots els que formaven el grup de poetes i literats noucentistes, el més fidel a Carner, «el más entrañablemente unido [a aquest últim] en una amistad que solo deshizo la muerte».⁴² Potser aquesta amistat tan profunda (Josep Pla diria que «vivieron fundidos en la amistad»), que el degué acostar també a Josep Fors, i l'antiga relació que també tingué Carner amb Verdaguer i Callís van poder col·laborar a mantenir el lligam d'aquest *príncep dels poetes* amb Canet des d'aquell certamen literari de 1908 fins al 1921.

¹ Eugeni d'Ors, considerat el principal promotor i director del Noucentisme, va publicar una sèrie de definicions i caracteritzacions sobre aquest moviment en un conjunt d'articles titulats «Glosari». Els publicà diàriament a *La Veu de Catalunya* entre els anys 1906 i 1920.

² El seu mandat es caracteritzà per les millores socials i urbanístiques que introduí al municipi. Cal comptar, dins d'aquestes millores, l'arribada de l'aigua corrent des de la Murtra (torrent dins del terme de Sant Pol), la construcció de la xarxa del clavegueram i l'aplicació de criteris higienistes a la remodelació urbanística del poble (enderrocament de murs, obertura, eixamplament i remodelació de carrers, imposició de normatives per a les cases urbanes).

³ SÀIZ XIQUÉS, Carles, «Les estructures d'Estat de la Mancomunitat de Catalunya. Un projecte de modernització cultural i educativa a Canet de Mar (1914-1923)» dins *El Sot de l'Aubó*, núm. 49, 2014, p. 3-14; *Canet de Mar. Història i arquitectura*, Canet de Mar/Barcelona, Ajuntament de Canet de Mar/Centre d'Estudis Canetencs/Edicions Els 2 Pins, 2009, p. 281-325.

⁴ La denominació dels carrers «Poeta López Picó» i «Poeta Josep Carner» es van acordar en el ple municipal que se celebrà el 27 de març de 1980 sota la presidència d'Antoni Cruanyes Becana; i el del carrer «Bofill i Matas» s'acordà al ple de l'11 d'agost de 1998, celebrat sota la presidència de Josep Rovira Fors.

⁵ El fragment de la poesia de López-Picó diu: «Una torre, unes escales//una plaça i un carrer.//Per volar no calen ales//en el poble mariner». I el de Carner diu: «Hi ha una vila ran de l'aigua// delitosa a tota gent; per si encara no ho sabéssiu/ / és la vila de Canet.»

⁶ BOU, Enric, «Les avantguardes i les generacions dels anys 20» dins *Lliçons de literatura comparada catalana i castellana : segles XIX-XX : curs al Col·legi de Llicenciats en lletres i ciències de Catalunya, Barcelona 1982*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985, p. 141. Segons Albert Manent, Josep M. de Sagarra «tindrà més influència entre el poble que entre els escriptors, perquè no era literat d'elit» (MANENT, Albert, *Del noucentisme a l'exili. Sobre cultura catalana del nou-cents*, Barcelona, PAM, 1997, p. 86).

⁷ BONET PEITX, Ignasi, «Arquitectura de la biblioteca de Canet de Mar» dins *El Sot de l'Aubó*, núm. 71, 2020.

⁸ L'edificació de *La Canetenca* es va realitzar entre el 1920 i el 1925. L'altra obra de Masó a Canet és la casa Renau (a la Riera Buscarons, núm. 81), un edifici unifamiliar entre mitgeres de planta baixa i pis construït al 1929.

⁹ CASASSAS YMBERT, Jordi, *Jaume Bofill i Matas (1878-1933)*, Barcelona, Curial, 1980, p. 184-185.

¹⁰ POMÉS, Jordi, «Francesca Bonnemaison i la seva valuosa implicació en l'obra cultural canetenca del primer terç del segle XX» dins *El Sot de l'Aubó*, núm. 75, març 2021.

¹¹ SERRA, Marià, *Dietari del Dr. Marià Serra i Font. Canet de Mar 1880-1926*, Canet de Mar, Centre d'Estudis Canetencs, 2006, p. 501.

¹² VELLVEHÍ ALTIMIRA, Jaume, «Els certàmens literaris de Canet de Mar (1902, 1907 i 1908)» dins *El Sot de l'Aubó*, núm. 80, juny 2022.

¹³ COLL AMARGÓS, Joaquim, *Narcís Verdaguer i Callís (1962-1918) i el catalanisme possibilista*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 307. Entre els anys 1904 i 1906, aquesta Acadèmia Catalana rebé el grup capdavanter mallorquí de Miquel Ferrà, Salvà i Costa Llobera, introduïts a Barcelona per Carner «per contrarestar la triple influència ruralista, modernista i maragalliana» (CASASSAS YMBERT, Jordi, *Jaume Bofill ...*, p. 70).

¹⁴ MARÍN SILVESTRE, Dolors, *Francesca Bonnemaison. Educadora de ciutadanes*, Barcelona, Diputació de Barcelona, 2004, p. 88.

¹⁵ CASASSAS YMBERT, Jordi, *Jaume Bofill ...*, p.122.

¹⁶ El 1950 López-Picó recordaria que durant aquelles tardes d'estiu «por la tarde frecuentaba el 'Mas de la Roca del Ram' [nom amb què els Verdaguer rebatejaren aquella casa, coneguda popularment amb el nom Cal Pare Joan], donde tan buenas amistades tenia, ya que puedo decir que la casa de Verdaguer y de su esposa, la bondadosa señora Bonnemaison, recientemente fallecida, era como una prolongación de mi propia casa» (MAS URRUTICOECHEA, F., «José M. López-Picó nos habla de su estancia en nuestra villa», dins *Pedracastell [Canet de Mar]*, juny de 1950).

¹⁷ MARÍN SILVESTRE, Dolors, *Francesca Bonnemaison...*, p. 89-90.

¹⁸ COLL AMARGÓS, Joaquim, *Narcís Verdaguer i Callís...*, p. 496.

¹⁹ Quan Narcís Verdaguer morí el 1918, López Picó i Bonnemaison continuaren sent molt amics. Segons Dolors Marín, aquest poeta confiava regularment a Bonnemaison tots els seus manuscrits i autògrafs dels seus treballs literaris (MARÍN SILVESTRE, Dolors, *Francesca Bonnemaison...*, p. 192).

²⁰ La poesia es publicà a *La Plaça de la Llenya*, núm. 7, novembre de 1979, p.5. Una estrofa d'aquesta poesia és la que estigué exposada a la Plaça Macià.

²¹ MAS URRUTICOECHEA, F., «José M. López-Picó...

²² VINYOLES FULLADOSA, Ramon, «Estada del poeta López-Picó a Canet» dins *La Plaça de la Llenya*, núm. 7, novembre de 1979. López-Picó diria que havia fet a Canet «buenas amistades, recordando con especial estima a Verdaguer y Callís en su Mas de la Roca del Ram; al médico Dr. Mariano Serra y a su hermano don Francisco, a don Isidro y a don Tomás Jover, al capellán del Hospital, a los Padres Misioneros y a la familia Viñolas» (MAS URRUTICOECHEA, F., «José M. López-Picó...).

²³ SERRA, Marià, *Dietari del Dr. Marià Serra...*, p. 523 (setembre de 1909). La festa pretenia recollir fons per ajudar a la Germandat per a Invàlids del Treball i a la Conferència de Sant Vicenç de Paül.

²⁴ Ramon Vinyoles (pare d'Úrsula i Josep) explicaria que el 1946 López-Picó vingué a Canet convidat per la seva família i que «tot sortint del Santuari, on volgué anar a saludar la Verge (...), ens expressà l'íntima satisfacció que sentia en aquells moments i com li semblava que el cor no li cabia dintre el pit després d'haver retrobat el nostre paisatge i estret les mans dels vells amics» (VINYOLES FULLADOSA, Ramon, «Estada del poeta López-Picó...).

²⁵ López-Picó va anotar en el seu dietari (24-4-1932): «Anat a la biblioteca de Canet de Mar, a llegir un treball d'elogi d'amor del llibre i d'homenatge als treballadors de l'esperit que han fet el nostre renaixement. Recordats els meus primers anys de joventesa en els quals passava els estius a Canet fent de preceptor» (LÓPEZ-PICÓ, Josep M., *Dietari (1929-1939)*; edició a cura de Joan de Déu Domènech, 1999, p. 53)

²⁶ F. MAS URRUTICOECHEA, «Jose M. López-Picó nos habla...; SERRA, Marià, *Dietari del Dr. Marià Serra...*, p. 848 (maig de 1920); VINYOLES FULLADOSA, Ramon, «Estada del poeta López-Picó...; SÀIZ XIQUÉS, Carles, «Les estructures d'Estat de la Mancomunitat...», p. 7-8.

²⁷ SÀIZ XIQUÉS, Carles, «Carrer Jaume Bofill i Matas», text inèdit, s.d.

²⁸ Bofill també exerciria de soci capitalista en aquesta nova societat.

²⁹ En una entrevista feta al 1999, ens explicà que el seu pare i Bofill i Matas tenien una relació «pràcticament familiar. Era com si fossin germans».

³⁰ MAS, Xavier, «Josep Fors Vidal» dins MAS GIBERT, Xavier i AMAT, Jordi, *De la guerra de Cuba a la guerra civil*, Beca Bonal, Inèdit.

³¹ Bonnemaison aconseguí que Bofill formés part a partir de 1918 de la junta pedagògica del seu Institut de Cultura de la Dona que ella dirigia (LLATES, Rossend, *Francesca Bonnemaison de Verdaguer i la seva obra*, Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1972, p. 83).

³² SERRA, Marià, *Dietari del Dr. Marià Serra...*, p. 716-717 (maig de 1916). Per altra banda Jaume Bofill parlarà també públicament a Canet en la festa de fi de curs de l'Escola Montessori el juliol de 1920 (Ibíd., p. 853 -juliol de 1920-).

³³ CASASSAS, Jordi, *Jaume Bofill...*, p. 239; CASASSAS, Jordi (coord.), *Els intel·lectuals i el poder a Catalunya (1808-1975)*, Barcelona, Pòrtic, 1999, p. 251.

³⁴ CASASSAS, Jordi, *Jaume Bofill...*, p. 239, 244.

³⁵ SÀIZ XIQUÉS, Carles, «Les estructures d'Estat de la Mancomunitat...; POMÉS, Jordi, «Francesca Bonnemaison...

³⁶ Entre les 17 conferències que es feren a Canet dins el programa de la Comissió d'Educació General, una l'impartí Ramon Rucabado (titulada 'La defensa de la família', a l'abril de 1922), una altra Jaume Raventós (sobre la formació de la moralitat, al maig de 1922), una altra J. M. Sagarra (el 10 de maig de 1923); i, finalment, la darrera conferència d'aquest programa feta a Canet (i a tot Catalunya) s'impartí el 2 de desembre de 1923; tractà del Nadal popular i hi assistiren 250 persones (BALCELLS, Albert, *Puig i Cadafalch, president de Catalunya, i la seva època*, Barcelona, Rafael Dalmau Editor, 2013, p. 161, 162, 170).

³⁷ Ibíd, p. 156, 158, 170.

³⁸ SÀIZ XIQUÉS, Carles, «Les estructures d'Estat de la Mancomunitat...; BALCELLS, Albert, *Puig i Cadafalch, ...*, p. 156, 170; POMÉS, Jordi, «Francesca Bonnemaison...

³⁹ Canet es va beneficiar de molts altres serveis procedents d'aquesta institució a través, per exemple, del Servei de Conservació i Catalogació de Monuments de la Mancomunitat, dels curssets agrícoles... (SÀIZ XIQUÉS, Carles, «Les estructures d'Estat de la Mancomunitat...)

⁴⁰ GALÍ, Alexandre, *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya, 1900-1936*, Llibre X, p. 31-32; MANENT, Albert, *Tres escriptors catalanes: Carner, Riba, Pla*, Madrid, Gredos, 1973, p. 139-140.

⁴¹ Ibíd., p. 134, 140.

⁴² Ibíd., p. 133.